

Verdiskaping under nye betingelser

Norge er blant landene med best økonomisk styring, høyest levestandard og minst forskjeller mellom folk. De siste tiårene har likevel de økonomiske forskjellene økt urovekkende mye. Fagbevegelsens kamp for et organisert arbeidsliv, brede offentlig finansierte velferdsordninger og en stabil økonomisk politikk spiller en helt avgjørende rolle for å hindre økte forskjeller i Norge. Den økonomiske styringen er bygd på en aktiv stabilitetsorientert politikk, internasjonal handel og koordinert lønnsdannelse for å fremme vekst, sysselsetting samt å drive sosial utjevning. En liten økonomi som den norske avhenger både av markedstilgang for det vi produserer og en nasjonal næringspolitikk bygd på et bærekraftig fundament som støtter opp under produksjon av varer og tjenester.

Grønt skifte

Menneskeskapte utslipp gir klimaendringer, som er blant våre fremste utfordringer. Fellesforbundet slutter opp om klimaavtalen inngått i Paris 2015, som innebærer at alle land forplikter seg til kutte utslippene for å hindre global oppvarming. Vår plan for å bidra til det, er kutt i klimagassutslippene med 55 prosent innen 2030. Landsmøtet krever at de mest virkningsfulle klimatiltakene gjennomføres først, uavhengig av om de er på fastlandet eller på norsk sokkel.

Samfunnet er i gang med å elektrifisere det meste som lar seg elektrifisere og å utvikle nye løsninger som kutter utslipp. Dette innebærer også at vi må ha mer fornybar kraft, vi må effektivisere kraftforbruket, vi må satse på nye utslippsfrie energiformer og vi må kunne lagre fornybar energi blant annet gjennom å produsere nye batterier. I tillegg må vi kunne fange opp, lagre og gjenbruke karbonutslippene industrielt.

Norsk industri har gjennom mange år drevet teknologiutvikling med økt produktivitet og redusert belastning på klima og miljø som resultat. Denne innsatsen må styrkes og framover må produksjonsprosessene forbedres samtidig som nye løsninger utvikles. Det fører oss raskere mot et lavutslippssamfunn. Omstillingen må opprettholde velferdsstaten som er bygget opp gjennom inntekter til fellesskapet med gode og trygge arbeidsplasser. Det er når stat, kommune, bedrifter og arbeidstakere drar i samme retning at vi kan få til gode resultater. Erfaringene til arbeidsfolk som jobber med omstillingsprosesser må få større oppmerksomhet. Landsmøtet i Fellesforbundet forutsetter at det etableres gode møteplasser hvor slike erfaringer kan deles.

Det er i bedriftene man finner løsninger på klimakutt, og det er våre medlemmer som faktisk er klimaløserne. Klimakutt skjer gjennom å ta i bruk ny teknologi, å endre hvordan arbeidet utføres, å endre produkter og hvilke innsatsfaktorer som skal benyttes, å ta i bruk nye transportløsninger, gjennom energibesparing og gjennom økt gjenbruk og bedre avfallshåndtering. Det grønne skiftet vil medføre endringer i næringsstrukturen, i sammensetningen av yrker og jobbenes innhold.

Klimaomstillingen må også være rettferdig. Det grønne skiftet vil gi nye muligheter, men også kunne framtinge endringer vi ennå ikke har sett for oss. Det vil være behov for påfyll av kompetanse og ny kunnskap. For Fellesforbundets landsmøte er det viktig at myndighetene er forberedt og legger tilstrekkelig til rette for at arbeidstakere ikke blir skadelidende av klimaomstillingen. En grønn omstilling som skyver arbeidstakere ut og som øker de sosiale

forskjellene i samfunnet vil ikke være levedyktig. Fordeler og ulemper i det grønne skiftet må fordeles rettferdig.

En målrettet satsing på forskning og utvikling må til der den teknologiske utviklingen ikke har nådd et kommersielt nivå og på områder der Norge har komparative fortrinn. I tillegg trengs tilgang på kapital og industrielle partnere som kan kommersialisere forskningsresultatene i Norge. Landsmøtet understreker at vi står ovenfor både et teknologisk og grønt skifte. Vi må jobber for at produksjonen foregår med nærhet til resursene, dette vil gjøre produksjon og transport mer bærekraftig. Rammebetingelsene i næringspolitikken må understøtte utvikling av norsk industri. Slik Norge gjorde da leverandørindustrien for Nordsjøen ble utviklet. Staten må bidra til at det skapes et hjemmemarked for norsk industri ved å stille krav til lokalt innhold for tildeling av prosjekter.

Økonomisk regionalisering og blokkpolitikk

Norge kan ikke produsere alt på egen hånd. For å få tilgang til varer produsert i andre land er vi avhengig av å selge våre varer til dem. Handel med andre land er ikke bare lønnsomt, men også nødvendig for oss. Eksport- og valutainntekter fra fisk og industriprodukter, olje og gass, tre og papir gir oss muligheter til å importere biler, forbrukerteknologi, frukt og grønnsaker og alt annet vi trenger av varer og tjenester.

Et lite land kan ikke diktere betingelsene for internasjonal handel, derfor er vi avhengig av etablerte spilleregler som også følges av land med langt mektigere hjemmemarkeder. Derfor trenger et lite land en aktiv næringspolitikk der politiske reguleringer, overføringer, skatter og avgifter legger til rette for norsk næringsliv og norske arbeidsplasser. Norsk næringsliv skal ha like gode rammebetingelser som landene vi konkurrerer med.

Pandemien, krigen i Europa, klimaendringene, rivalisering mellom stormaktene, cybersikkerhet, den teknologiske utviklingen og kunstig intelligens er alle forhold som har satt nasjonal beredskap på kartet. De komplekse internasjonale verdikjedene har vist seg effektive, men også sårbare. Etter tiår med globalisering vender flere land seg nå mer mot nasjonalstatlige virkemidler som kan redusere sårbarheten for egen befolkning, egne virksomheter og egne interesser. Nasjonal beredskap og økt selvforsyning blir også viktigere for oss.

Den amerikanske Inflation Reduction Act eller IRA-pakken er ikke bare den største klimapolitiske satsningen, men også en enorm kapitaltilførsel til amerikansk industri. Direkte tilskudd, skatte- og avgiftslettelser og -kreditter, betinget av amerikansk produksjon og bruk av amerikanske innsatsfaktorer vil påvirke våre naboland og oss. Våre viktigste handelspartnere i Europa initierer grønne tiltakspakker gjennom ulike virkemidler. Rammebetingelsene vil kunne endres og investeringer kan kunne flyttes fra et kontinent til et annet. Samtidig ser vi tilløp til subsidekappløp og gryende handelskonflikter. Norsk næringspolitikk kan i årene framover måtte manøvrere i et helt nytt farvann.

Norges viktigste markeder er i nærområdene. I 2022 gikk over 70 prosent av fastlands-eksporten til europeiske land, og over 90 prosent når vi inkluderer olje og gass. Gjennom EØS-avtalen er Norge en del av EUs indre marked. Landsmøtet 2019 drøftet inngående hvilke fordeler og ulemper EØS-samarbeidet gir Norge. Det ble pekt på betydningen av markedstilgangen og de store gevinstene det gir norsk næringsliv. Samtidig uttrykte landsmøtet bekymring over situasjonen i en del bransjer, og særlig over konsekvensene av lavlønnskonkurranse om den norske arbeidslivsmodellen må vike for EUs regelverk. Videre

uttalte landsmøtet at fagbevegelsen må forlange en europapolitikk som har som mål å sikre både den beste markedsadgangen til Europa og det beste arbeidslivet i Europa.

Landsmøtet 2019 konkluderte med et krav om at det må gjennomføres en offentlig EØS-utredning, som også viser hvilke alternativer vi har til dagens EØS-avtale, og som samtidig vil sikre våre bedrifter en full og forutsigbar markedsadgang til Europa. I mai 2022 nedsatte regjeringen, i tråd med Fellesforbundets krav, et offentlig utvalg for å utrede erfaringene med EØS-avtalen og andre relevante avtaler med de siste ti årene. Utvalget har et svært omfattende mandat, som blant annet inkluderer EØS-samarbeidets betydning for arbeids- og næringsliv. Storbritannias og Sveits sine erfaringer med deres avtaler med EU, samt overordnede spørsmål knyttet til demokrati og handlingsrom. Mandatet gjenspeiler også den kritiske utviklingen de siste årene, med stor vekt på spørsmål knyttet til klimapolitikk og grønt skifte, energipolitikk, beredskap og sikkerhet. Utvalget ledes av Line Eldring, leder av Fellesforbundets samfunnspolitiske avdeling, og skal overlevere sin utredning til regjeringen innen 1. april 2024.

Forbundet har gjennom sitt krav om utredning bidratt til det som vil bli en viktig styrking av kunnskapsgrunnlaget for nødvendige og viktige politiske debatter om Norges tilknytning til EU/EØS. Landsmøtet vil her også vise til landsmøtets uttalelse fra 2019 hvor det blant annet heter:

“Kampen mot sosial dumping og forsvaret av det organiserte arbeidslivet må derfor fortsette med stor styrke. Vi må arbeide aktivt for å påvirke EU-regelverk som har betydning for oss, og vi må presse på for at handlingsrommet i EØS-avtalen utnyttes.”

Norske tariffavtaler og norsk arbeidslivslovgivning må ikke forringes som følge av EUs regler. Dersom EFTA-domstolen eller ESA tvinger Norge til å endre regler om innleie, vil Fellesforbundet jobbe for en alternativ handelsavtale og annen tilknytning til EU.

Nytt sikkerhetspolitisk bilde

Med den russiske fullskalainvasjonen av Ukraina har det sikkerhetspolitiske bildet i Europa endret seg. Våre tidligere nøytrale naboer, Sverige og Finland, er på vei inn i Nato. Med det vil også totalforsvaret av den skandinaviske halvøy endres. Dette vil både gi økt nordisk samarbeid og muligheter for ny arbeidsdeling mellom de nordiske medlemslandene. Fellesforbundet har lenge vært opptatt av at bevilgningene til Forsvaret må styrkes og at disse kommer opp til 2 prosent av BNP-målet til Nato. Dagens sikkerhetspolitiske situasjon tilsier at dette er viktigere enn noen gang.

Tilstedeværelse av en norsk forsvarsindustri er en fundamental del av det norske totalforsvaret. Landsmøtet mener at det av sikkerhets- og beredskapshensyn er avgjørende at Forsvaret bidrar til høy selvforsyningsgrad av forsvarsmateriell i Norge. Dersom Norge skal opprettholde teknologiske fortrinn og yte bidrag til den forsvarsteknologiske og -industrielle basen, må staten vise vilje til å ta risiko på langsiktig forskning og kontrakter, samt opprettholde sitt deleierskap i sektoren.

Forsvarsindustrien må kunne utvikle, produsere og understøtte forsvarsmateriell, systemer og tjenester innenfor teknologi- og kompetanseområder som er viktige for norske sikkerhetsinteresser. Innovasjon og produktutvikling skjer i nært samarbeid med allierte og med bakgrunn i den løpende internasjonale utviklingen. For norsk forsvarsindustri betyr dette tilgang til kompetanse og løsninger som er utenfor Norges egen evne. For forsvarsindustrien er det helt sentralt at det ved innkjøp av utenlandskprodusert materiell inngås gjenkjøpsavtaler,

hvor norsk industri blir en del av teknologiutviklingen. I en spesialisert verden må forsvarsindustrien også kunne selge sine produkter til land som er godkjente av norske myndigheter. Landsmøtet mener norsk forsvarsindustri skal kunne konkurrere på likeverdige vilkår og at det innenfor rammen av NATO praktiseres et felles regelverk og en felles norm for sluttbrukerdokumentasjon ved kjøp og salg av forsvarsmateriell.

Landsmøtet vil understreke behovet for at grunnbemanningen ved Forsvarets egne verksteder og logistikksystemer skal tilpasses den til enhver tid gjeldende materiellstruktur og operativ virksomhet. Forsvaret må ha tilstrekkelig egne logistikk- og vedlikeholdskapasiteter som kan understøtte drift og operasjoner i fredstid, nasjonalt og internasjonalt.

Forsvaret må kontinuerlig utvikle egen vedlikeholdsorganisasjon, for å ivareta nødvendig kompetanse til drift og operasjoner. Landsmøtet krever derfor at Forsvarets verksteder tilføres tilstrekkelige årsverk/lønnsmidler. Bruk av eksternt vedlikehold skal fungere som en forsterkning av Forsvarets egne vedlikeholdskapasiteter, og ikke som en erstatning for denne. Det statlige eierskapet i forsvarsindustrien er en avgjørende sikkerhetsfaktor. Supplerende industriell understøtte av forsvarets materiell og våpensystemer bør derfor gjennomføres i regi av norsk forsvarsindustri. Det må derfor ses på en løsning hvor norsk forsvarsindustri inntar rollen som helhetlig logistikkleverandør for Forsvaret. Ved anskaffelser av forsvarsmateriell er det en forutsetning at materiellet kan vedlikeholdes og driftes av nasjonale kapasiteter, i et samarbeid mellom forsvarsindustrien og Forsvaret selv.

Trygghet og tillit

For Fellesforbundets landsmøte er det et mål at det skapes og videreutvikles gode arbeidsplasser over hele landet inkludert Svalbard. Det er langs kysten og i innlandet vi høster og utvinner naturressursene, enten gjennom videreforedling eller gjennom å selge det som innsatsfaktorer til andre. For landsmøtet er det et mål at mer av bearbeidingen skal skje i Norge. Landsmøtet mener vi må jobber for at produksjonen foregår med nærhet til ressursene, det vil gjøre produksjon og transport mer bærekraftig.

Fellesforbundets landsmøte mener at landet skal ha en bosetnings- og næringsstruktur der folk og næringsliv føler trygghet der de jobber og der de bor. Sterke og trygge lokalsamfunn krever både en konkurransedyktig, jobbskapende privat sektor og en tydelig offentlig sektor med kontroll på forsyning av kritiske ressurser og kontroll over kritisk infrastruktur.

Statlig eierskap

Næringspolitikk dreier seg også om å sikre eierskap og en sterk forankring av strategisk viktige bedrifter i Norge. I tillegg til norske private industrielle eiere, vil statlig eierskap kunne sikre forankring i Norge. Landsmøtet mener at statlig eierskap i strategiske næringer er et viktig redskap i næringspolitikken. Statlig eierskap var avgjørende for å sikre felleskapet inntekter fra petroleumsnæringen og for å utvikle norsk leverandørindustri. På samme måten må statlig eierskap spille en avgjørende rolle for nye ressursbaserte næringer.

Statlige virkemidler

Som del av omstillingen næringslivet skal gjennom, vil man også kunne være avhengig av det statlige virkemiddelapparatet. Landsmøtet mener at det fortsatt er forbedringspotensialer her og viser til at mange norske bedrifter opererer i markeder med store muligheter og hvor kravet til endringstakt og innovasjon er stor.

Det er avgjørende for framtidig industri å ha et kapitalmarked, inkludert statlig kapital, som treffer næringslivets behov og bidrar til å løfte selskaper med potensial for videreutvikling slik at disse kan bidra til økt verdiskaping og flere arbeidsplasser. Landsmøtet krever at staten stiller opp med ubyråkratiske sømløse og avlastende ordninger for omstilling, ny teknologi og ny industribygging. Dette må gjerne skje i et samarbeid mellom statlig og privat kapital. Fellesforbundet vil arbeide for at staten tar initiativ for å utrede slike løsninger i samarbeid med relevante industriaktører og fagbevegelse.

CO₂-kompensasjonsordningen er det viktigste verktøyet for å forhindre karbonlekkasje, hvor norske bedrifter kompenseres for faktiske ekstrakostnader i kraftprisen som følge av EU sitt kvotehandelssystem. CO₂-kompensasjonen bidrar til investeringer i eksisterende og ny grønn industri og sikrer norske bedrifters konkurransevne versus konkurrenter i land utenfor kvotehandelssystemet. Fellesforbundets landsmøte krever at regjeringen går i dialog med fagbevegelsen og arbeidsgivere for å sikre en stabil og langsiktig modell for CO₂-kompensasjonen som gir forutsigbarhet for industrien. En slik ordning må også ta høyde for virksomheter og bransjer som har lavere CO₂-utslipp og mindre potensiale for energieffektivisering.

Kunstig intelligens

I løpet av landsmøteperioden vil utviklingen innenfor kunstig intelligens (KI) også prege utviklingen i arbeidslivet. Spådommene om KI er mange, og utfallet er mer usikkert. Fellesforbundet har alltid sluttet opp om ny teknologi som har bedret produktiviteten og som har gitt oss sikrere og bedre arbeidsplasser med høyere lønnsevne. For landsmøtet er det sentralt at også denne teknologien kommer felleskapet og arbeidsfolk til gode. Det avhenger av politisk vilje og ansattes medvirkning. Ansattes medvirkning, personvern og interesser må sikres gjennom hele prosessen fra utvikling til implementering og bruk.

Fellesforbundets bransjer – ulike utfordringer

Fellesforbundet organiserer bredt innenfor mange næringer i privat sektor. Noen står daglig i en global konkurranse, mens andre konkurrerer primært på hjemmemarkedet. Noen er vareprodusenter, mens andre har sin hovedtyngde innenfor tjenesteyting. Noen er avhengig av å importere innsatsfaktorer, mens andre ikke trenger det. Noen næringer har vært med lenge, mens andre har kommet til de siste tiårene. Noen er utsatt for nasjonale konjunkturer, mens andre følger de bransjemessige internasjonale skiftene. Samlet betyr det at enkelte av utfordringene er felles, mens andre er mer næringsspesifikke. For Fellesforbundet betyr det også at næringspolitikken må tilpasses enkelte næringer.

Utvikle – ikke avikle

Ifølge det internasjonale energibyrået (IEA) vil olje- og gass dekke 33 prosent av verdens energibehov i 2050 samtidig som klimamålene nås. Bruk av gass istedenfor kull er et sentralt virkemiddel i det grønne skiftet. Olje og gass produsert på norsk sokkel gir klart mindre utslipp enn felt ellers i verden. Det vil produseres olje og gass også i årene som kommer, og Fellesforbundets landsmøte mener at denne produksjonen skal skje med lavest mulig utslipp.

Fraværet av russisk gass i kjølvannet av Ukrainakonflikten viser også sårbarheten i våre europeiske naboland, og hvor viktig de norske gassleveransene er og vil være i årene framover. Norge skal fortsatt være en sikker og pålitelig leverandør av energi for Europa. Fortsatt leteaktivitet og funn som sikrer en stabil leveranse er derfor nødvendig. Det må legges til rette

for et fortsatt høyt aktivitetsnivå på norsk sokkel, med økt satsing på karbonfangst og lagring, hydrogen, havvind og mineralutvinning. Mineralutvikling skal som all olje- og gassaktivitet skje på en forsvarlig måte for miljøet, og i sameksistens med andre næringer. I TFO 2023-forslaget er det en utvidelse for blokkene i Barentshavet og Norskehavet. Det er Fellesforbundet positiv til. Vi er derimot sterkt kritiske til at 26 konsesjonsrunde er utsatt denne stortingsperioden, spesielt når Europa trenger energi.

Samfunnet vil i uoverskuelig framtid etterspørre petroleumsprodukter. Bruk av olje til forbrenning må derimot reduseres og etter hvert opphøre. Karbonet i olje og gass er en verdifull ressurs som brukes innen en lang rekke produkter som verden vil være avhengig av i et framtidig lavutslippssamfunn. Slike produkter må kunne gjenvinnes og gjenbrukes og må bli produsert med et lavest mulig klimaavtrykk.

Landsmøtet mener det skal arbeides kontinuerlig med å finne nye løsninger for å redusere utslipp fra norsk olje- og gassproduksjon, slik at den fortsatt skal være blant produsentene med lavest utslipp i verden. Den europeiske kvoteprisen for utslipp sammen med den norske CO₂-avgiften forventes å øke, og økte priser på utslipp vil presse fram prosjekter som reduserer utslippene på norsk sokkel ytterligere.

Samtidig som elektrifisering av sokkelen er et sentralt virkemiddel for å få utslippene ned, gir dette også store muligheter for ny teknologi og industriutvikling. Utvikling av havvind må være sentralt i dette. Blant annet bør det ses på felt- og områdeløsninger innen allerede konsesjonsbelagte områder som en mulighet for å forsere utviklingen og sikre aktivitet i leverandørindustrien. Trollvind kan være et eksempel på dette. Myndighetene må pålegge eierne i de ulike lisensene å samordne sine planer og løsninger slik at elektrifisering blir så kostnadseffektiv som mulig.

Produksjonen fra havvind vil variere med vinden. Kraftbehovet på sokkelen vil derfor være avhengig av krafttilgang fra regulerbare kraftkilder på sokkelen eller utveksling med fastland i perioder uten vind. Fellesforbundet er bekymret for at elektrifisering kan gå på bekostning av viktig fornybar industriutvikling på fastlandet, der det i enkelte regioner allerede er eksempel på prosjekter som er stanset grunnet mangel på kraft og/eller kapasitet i overføringsnettet. Dette må tas hensyn til i prioriteringen av krafttilgang. Samtidig er kabling til land viktig, både for å sikre balansekraft, men også for å kunne overføre overskuddskraft fra havvind og andre kraftkilder til landnettet og eventuelt også til eksport. Prosjekter under utførelse med landstrøm må ferdigstilles, men med mål om konvertering til havvind der det er mulig.

Landsmøtet ser det som svært viktig at oppgraderingen av gassanlegget på Melkøya blir gjennomført. Dette sikrer forlengelse av driften på anlegget og bedrer økonomi og utnyttelse av reservoaret og sikrer aktiviteten i leverandørindustrien. Samtidig registrerer vi at motstand grunnet hensyn til urfolks rettigheter, samt frykten for mangel på kraft til annen industri og næringsutvikling, kan skape utfordringer for framdrift og gjennomføring. Landsmøtet mener derfor at andre mulige løsninger for å sikre krafttilgang og dermed gjennomføringen av prosjektet også skal vurderes, forutsatt at disse kan gjennomføres innen den gitte tidshorisont. Eventuelle slike løsninger kan også ha stort potensiale og overføringsverdi til andre landanlegg både nasjonalt og internasjonalt.

Landsmøtet krever også at letefusjonsordningen opprettholdes. Ordningen har bidratt til utvidet leteaktivitet og funn av verdifulle ressurser for samfunnet. Johan Sverdrup-funnet ble realisert som en følge av denne ordningen. Feltet vil tilføre det norske fellesskapet enorme

verdier som bidrag til vår felles framtidige velferd og gi både selskapene og samfunnet økonomiske ressurser til å utvikle nye klimavennlige næringer.

Framtidsrettet og klimavennlig produksjon

Det globale ressursforbruket har tredoblet seg siden 1970. Denne utviklingen er ikke bærekraftig. For alle våre bransjer vil klimapolitikk og næringspolitikk henge sammen. Vi må redusere utslipp fra lufthavner, i kollektivtransporten, i hoteller og på restauranter, på byggeplasser og i industrien og alle andre steder der medlemmene jobber. Null- og lavutslipp, grønn teknologi og gjenbruk vil være grunnleggende betingelser for framtidig næringsvirksomhet.

Landsmøtet mener en nasjonal strategi for vareproduserende industri og bioøkonomi vil være et sentralt bidrag for å videreutvikle dagens kompetansmiljøer og utvikle nye klynger av bedrifter og forskningsmiljøer. Bioindustrien kan utvikles med utgangspunkt i jordbruk og skogbruk, men også innenfor havbruk der bruk av rest-råstoffer er en industriell mulighet for å utvikle en blå bioøkonomi.

Skogen har spilt en stor rolle for fremveksten av norsk industri, og vil spille en stor rolle i utviklingen av fremtidens industri. Landsmøtet mener at skog og tre som et strategisk satsingsområde i næringspolitikken skal løftes ytterligere fram. I dag eksporteres mye ubearbeidet ut av Norge, og landsmøtet krever at mer skal bearbeides her i landet. Landsmøtet viser til skogens betydning i klimasammenheng. Et aktivt skogbruk vil både kunne gi høyere avvirkning og et høyt opptak og lagring av CO₂. Vern av skog vil redusere denne virkningen. Økt bruk av skogsråstoff som erstatning for fossile kilder vil fjerne utslipp. Økt bruk av trematerialer gir utslippsreduksjon. Landsmøtet mener at høsting av skog er en del av løsningen dersom klimamålene skal oppfylles.

Landsmøtet krever at det må jobbes videre mot målet om utslippsfrie byggeplasser. Utslipp fra produksjon av byggematerialer og utslipp i forbindelse med oppføring av bygg må reduseres. Landsmøtet ønsker at offentlige og private aktører i sterkere grad vektlegger om byggematerialene er produsert med fornybare eller lavutslipps innsatsfaktorer, og at de premierer seriøse klimavennlige bedrifter. Enøktiltak i eldre boligmasse vil også bidra til å skape nye arbeidsplasser.

Landsmøtet mener at gjenvinning og gjenbruk gir et stort potensial for arbeidsplasser, verdiskaping og ressursutnyttelse. Landsmøtet mener at det må realiseres en gjenvinningsindustri for verdifulle materialer, samt industrielle løsninger for gjenvinning av materialer som innsatsfaktorer til produksjon av nye og andre produkter.

Landsmøtet oppfordrer Fellesforbundets medlemmer til å spille en aktiv rolle gjennom å kreve tiltak som reduserer matsvinn, plastforbruk og lokal forurensing i bedriftene. Landsmøtet oppfordrer våre tillitsvalgte på arbeidsplassene til å kreve tiltak i produksjon som reduserer plastbruken, øker gjenvinningen, og gjenbruket av materialer.

Havbruk til havs representerer en mulighet for ny industribygging i Norge. En videre industriell utvikling av havbruk til havs kan gi leverandørindustrien oppdrag i fremtiden. Forskning, et velfungerende partssamarbeid og en tilknyttet foredlingsindustri, kan sammen med innføring av grunnrente kunne utløse nye investeringer for havbruk til havs. Det må avsettes tilstrekkelig og egnet areal for havbruk.

Siden den første rakettoppskytningen ble gjennomført på Andøya i 1962, har norske forskningsmiljø deltatt i et stort antall romprosjekt med medfølgende positive ringvirkninger for norsk romindustri. Det meste av norsk romforskning gjøres innen rammen av ESA-samarbeidet (European Space Agency). Landsmøtet krever at regjeringen viderefører ESA-samarbeidet. Uten ESA vil vekst og utvikling i norsk romfart stoppe opp.